

ПОНЯТТЯ „ФАХОВА МОВА” У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Боднар О.М.

У загальному просторі поліфункціональної та поліструктурної літературної мови виокремлюється особливий функціональний різновид, який обслуговує професійну сферу діяльності. Сучасне мовознавство на сьогоднішній момент використовує декілька рівнозначних термінів для позначення цього різновиду загальнонаціональної мови, зокрема, „фахова мова”, „мова для спеціальних цілей”, „підмова”, „субмова” та ін. Російська лінгвістична традиція частіше використовує номінації „язык для специальных целей” або „специальный язык”. У британській та американській літературі вживають термін „language for special purposes” (LSP) для позначення фахово-маркованої лексики. Ми ж, слідом за Лотаром Гофманом [4], послуговуємося терміном „фахова мова“ („Fachsprache”), оскільки вважаємо дане поняття найбільш опрацьованим у німецькій лінгвістиці.

Наразі відомі три концепції, які стали підґрунтям у дослідженні фахових мов: *системно-лінгвістична*, *прагма-лінгвістична*, *когнітивно-лінгвістична*. Перша розглядає фахову мову як систему мовних знаків, які використовуються в межах фахової комунікації. Головна увага другої спрямована на фаховий текст, його котекстуальні та контекстуальні зв'язки. В такому разі фахова мова є не тільки системою знаків, що забезпечують фахову комунікацію, але й текстовими висловлюваннями, за допомогою яких вона відбувається. У третьої концепції головними є інтелектуальні та емоційні умови продуцента та реципієнта при вживанні спеціальних мовних знаків у фахових текстах [7, с. 16-17].

Аналіз значної кількості робіт вітчизняних та зарубіжних мовознавців за останні сорок років виявив, що серед дослідників немає єдності у трактуванні поняття фахової мови. Відсутня і загальноприйнята дефініція даного терміна. Чимала кількість визначень терміна „фахова мова” різними лінгвістами зумовлюється, на наш погляд, в першу чергу, і тим, які аспекти:

комунікативно-функціональні, соціологічні, прагматичні чи текстуальні взято за основу кожного з цих трактувань.

Так, у своєму визначенні фахової мови К.-Р.Редікер обмежується фаховою комунікацією в письмовій та усній формі між спеціалістами окремих сфер професійної діяльності, які обмінюються особливим станом справ. При цьому спеціалісти використовують також загальноживану мову. Розмежування загальноживаної та фахової комунікації К.-Р.Редікер вбачає в тому, що фахові мови часто підлягають суворішій логіці [6, с. 9]. Р.Байер навпаки під фаховою мовою розуміє більше, ніж лексичні зміни мовної системи, а саме комплексну сферу мовного використання, яка виявляє внутрішнє диференціювання, зумовлене специфікою різних фахових ситуацій. Фахова мова включає сукупність загальноживаних мовних засобів та виявляє характерні риси на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях [2, с. 13]. В.Шмідт у своїй праці „Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen” розглядає фахову мову як засіб оптимального порозуміння між спеціалістами, що характеризується особливим фаховим лексичним складом та спеціальними нормами для відбору, вживання та частотності загальноживаних лексичних і граматичних засобів. Вона існує не як самостійна форма прояву мови, а актуалізується у фахових текстах, які містять, окрім фахових, ще й елементи загальноживаної мови [8, с. 17]. Т.Р.Кияк вважає, що „особливість фахових мов полягає, з одного боку, у наявності спеціального, орієнтованого на потреби певного фаху набору лексичних одиниць ..., з іншого – у специфічній частоті вживання певних граматичних, синтаксичних та стилістичних засобів” [1, с. 28]. Т.Рьолке розглядає фахові мови як різновиди окремої мови. Кожний різновид окремої мови являє собою мовну систему, яка утворена за допомогою певних лінгвальних та екстралінгвальних ознак. До перших він зараховує звук, письмо, лексику, синтаксис, семантику або граматику, до других належать суспільна група, сфера людської діяльності, територіальний простір тощо [7, с. 18]. У нашому дослідженні поділяємо думку Л.Гофмана, що *фахова мова* – це

„сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються у професійно обмеженій галузі комунікації з метою забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері” [4, с. 53]. Вона повинна „забезпечувати точне, економне та чітке взаємопорозуміння між спеціалістами у межах окремо взятої професійної сфери діяльності” [3, с. 18] і має бути спрямована на використання та примноження „знань, фахових знань”, „науково-дослідницьких результатів, виробничих показників” та „ефективність” [5, с. 60]. Для виконання цих завдань у фаховій комунікації фахова мова виявляє низку функціональних властивостей, а саме: виразність, зрозумілість, економічність, об’єктивність та анонімність [7, с. 29-31].

Література

1. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу (німецька мова) / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 586 с.
2. Beier R. Englische Fachsprache / R. Beier. – Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz: Kohlhammer, 1980. – 122 S.
3. Fluck H.-R. Fachsprachen : Einführung und Bibliographie / H.-R. Fluck. – Tübingen, Basel: Francke, 1996. – 361 S.
4. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache / L. Hoffmann. – Tübingen: Narr, 1985. – 307 S.
5. Kahlverkämper H. Fachsprache und Fachsprachenforschung / H. Kahlverkämper // Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. – Berlin, New York: De Gruyter, 1998. – S. 48–60.
6. Redicker C.-H. Wirtschaftsenglisch als Fachsprache und „Entscheidungsorientierte Landeskunde“ / C.-H. Redicker. – Hamburg: Rebo-Star, 1998. – 167 S.
7. Roelcke T. Fachsprachen / T. Roelcke. – Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. – 250 S.
8. Schmidt W. Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen / W. Schmidt. – Leipzig, 1971. – 125 S.